TRIBUNA DOCTORANDULUI

SISTEMUL NOTARIAL LATIN DIN STATELE DEZVOLTATE CA: GERMANIA, CANADA, FRANŢA ŞI ITALIA. INFLUENŢA ACESTUIA ASUPRA ŢĂRILOR ÎN CURS DE DEZVOLTARE

CARA-RUSNAC Aliona[*]

LATIN NOTARY SYSTEM IN THE DEVELOPED COUNTRIES LIKE: GERMANY, CANADA, FRANCE, ITALY AND THEIR IMPACT ON DEVELOPING COUNTRIES

Notaries from Latin –type system countries have been influenced by Roman law, that's why they have similar legal conceptions. Notary profession was differently settled in the countries which are based on the Latin-type notary, sometimes comprising elements from common-law system. Notary profession in the European Union countries it is based on the same principles, but each state has its specific regulations; however European Union states promote same ideas and conceptions. For example Great Britain, Denmark and Ireland the notary system does not show up in the integrity of this profession, in Portugal the notary system it is exclusively - State. In most of the Latin-type notary system states, the notary function is incompatible with any other. Notary in Latin traditions is a public function; he cannot refuse performing his duties, with the exception of some grounded reasons. In Latin-type notary system states the notary appears as a mediator that defends citizens' interests in the states name. Many countries as: Spain, Italy, Quebec (Canada), inclusively Republic of Moldova, have been inspired from French notary system. In France, the notary trough its duties fulfillment, ensure that the contractual clauses correspond to the legislation in force and might be executed, he appears as a warrant of juridical security, but in his quality of lawyer, who "humanize" the legal norms, interpreting the will of the parties, translating it in Legal language. The notary is situated in the point where it is crossed the law and the human being; he is not a judge, who solves the disputes between parties or other law actors.

The notary prevent the eventual disputes between parties consulting parties in the contract, drafting contracts according to the legislation in force, ensuring social relations, acting as peacemaker. To the notary has been trusted the function of drafting and ensuring proves. Social life would be impossible, if private persons would not be able to ensure in any life moment the validity and the legal power of their consent. One of the countries rich in notary law activity is Germany, whose notary system has served as model for many countries, inclusively Republic of Moldova. The main function of the notary consist in the drafting of the parties consent in different domains as: real estate, recording of the transport means, inheritance, family law and business law. Notary system in Italy has roots from ancient periods, starting with the period of Roman Empire, that's why it can serve as a tool and example for other states.

Italian notary system has a double character: liberal and public. The liberal character of the notary supposes firstly its independence, and the public character supposes a strict control from the state, which is added with the notary self control. Thus, the notary is confronted with the fact of respecting the authority imposed rules and self respecting the legislation in force imposed rules. This rule usually is called gold rule. Per daily basis the notary has to apply in its activity this rule, correlating the state and parties' interest, and he has to respect it himself. A specific character to the Latin-type notary system is the juridical stability, which is characteristic to: Netherlands, Italy, Germany and France, laws that entered in force starting from the end of the XIX century and middle of XX century till present on the other hand our legislation that has been changed many times.

[*] ***CARA-RUSNAC Aliona*** - Magistru în drept, doctorand, cercetător ştiinţific, Institutul de Istorie, Stat şi Drept al Academiei de Ştiinţe a Moldovei (Chişinău, Republica Moldova); ***CARA-RUSNAC Aliona*** - Master of law, PhD student, Scientific Researcher, Institute of History, State and Law, Academy of Sciences of Moldova (Kishinev, The Republic of Moldova); ***КАРА-РУСНАК Алена*** - Магистр права, научный сотрудник, аспирант, Институт истории, государства и права Академии наук Молдовы (Кишинев, Республика Молдова).

ЛАТИНСКАЯ НОТАРИАЛЬНАЯ СИСТЕМА РАЗВИТЫХ СТРАН, НА ПРИМЕРЕ ГЕРМАНИИ, КАНАДЫ, ФРАНЦИИ, ИТАЛИИ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА РАЗВИВАЮЩИЕ СТРАНЫ

Страны латинской нотариальной системы находились под влиянием римского права, исходя из этого, для них характерны практически одинаковые юридические концепты. Профессия нотариуса в странах, относящихся к категории латинской нотариальной системы, регулируется по-разному, иногда в ней можно встретить элементы, характерные для англо-саксонского права. Профессия нотариуса в странах-членах ЕС в качестве основы имеет одинаковые принципы, однако для каждого государства в отдельности специфичны свои законодательные принципы функционирования, и это несмотря на то, что ЕС поощряет одинаковые понятия и идеи. Так, например, в Великобритании, Дании, Ирландии нотариат не является комплексной профессией, в то время как в Португалии - это государственная профессия.

В большинстве стран латинской нотариальной системы функция нотариуса несовместима с любой другой функцией. Нотариус данного типа системы выступает как посредник, который защищает интересы граждан в интересах государства. Большинство стран, таких как Испания, Италия, Квебек (Канада), включая Республику Молдова, имеют в качестве основы французскую нотариальную систему. Во Франции именно нотариус, выполняя свои обязанности, гарантирует сторонам договорные обязательства которые соответсвуют настоящему законодательству, и могут быть исполнены, выступает как гарант юридической безопасности, а также как юрист, который «гуманизирует» нормы права, интерпретирует волю сторон, переводя их на юридический язык. Нотариус является той точкой, в которой пересекаются право и человек, несмотря на то, что он не является судьей, а разрешает конфликты между сторонами или между другими субъектами права.

Нотариус предотвращает возможные конфликты между сторонами путем предоставления консультаций, разрабатывает текст договоров в соответствии с законодательством, обеспечивая тем самым безопасность социальных отношений, выступает в качестве миротворца. Нотариусу поручена функция разработки и предоставления доказательств. Социальная жизнь была бы невозможна, если бы частные лица не могли бы застроховатся в любой момент при помощи юридической силы и пригодностью подписываемых соглашений. Германия является одной из стран, для которой характерны богатые нотариальные традиции, став при этом примером для многих других, включая Республику Молдова. Главной функцией нотариата является контрактация договоров в различных специализированных областях, таких как: вещное право, регистрация транспортных средств, наследства, семейное право, предпринимательское право.

Нотариат был характерен для Италии с древних времен. Так в римский период, нотариат являлся опорой и примером для других государств. Для нотариата Италии характерно два измерения: либеральный и публичный. Либеральное измерение означает, прежде всего, его независимость, а публичный - требует строгого и жесткого контроля от государственных органов, а так же самоконтроля со стороны нотариуса. В данном случае, нотариус поставлен перед фактом, следовать правилам, введенными властями и сам должен соблюдать правила, установленные действующим законодательство. Эти правила называются золотыми. Нотариус каждый день должен следовать положениям данного правила, коррелируя интересы частных лиц с интересами государства. Латинская нотариальная система имеет главный признак – законодательную стабильность. Так, в Голандии, Италии, Германии и Франции, нотариальное законодательство восходит к концу XIX в. середине XX в. с некоторыми изменениями, а в Республике Молдова нотариальное законодательство неоднократно подвергалось изменениям.

Notariatele din ţările cu sistem latin au fost influenţate de dreptul roman, de aceea ele au concepţii juridice asemănătoare. Datorită acestor norme comune, notarii, îndeplinind în plan comparativ funcţii profesionale comune, au decis să creeze o uniune care ar promova interesele comune ale notarilor la nivel internaţional. În acest sens a fost creată Uniunea Internaţională al Notarilor Latini (UINL), ce serveşte ca forum pentru informaţii şi schimb de opinii. Conform Statutului UINL[137], aceasta este o organizaţie neguvernamentală, care reuneşte ţările cu sistem notarial de „tip latin", constituită pentru promovarea, coordonarea şi dezvoltarea activităţii notariale pe plan internaţional şi cu scopul de a asigura, graţie unei colaborări strânse între notari, demnitatea şi independenţa pentru

[137] Statutes of the UINL approved by the General Meeting of member Chambers of Notaries in Madrid on 2nd October 2007. [on-line]: www.uinl.net.(vizitat la: 05.08.2011).

deservirea cât mai bună a persoanelor şi a comunităţii, având ca punct de plecare dreptul romano-germanic. Numărul de ţări membri ale UINL unde instituţia notarială se bucură de autoritate publică este de 75 de pe 4 continente. Notariatul moldovean la momentul de faţă face parte din UINL. Organele Uniunii sunt: Adunarea notariatelor membre; Consiliul permanent, care au putere executivă, Consiliul de supraveghere financiară şi numeroase comisii dintre care comisii continentale pentru: afaceri africane, afaceri americane, afaceri europene şi comisii intercontinentale pentru: drepturile omului, deontologie, relaţii publice, informatică, tehnologii noi şi cooperare notarială internaţională. Obiectivele principale ale UINL sunt: reprezentarea notariatului pe lângă organismele internaţionale; colaborarea şi participarea la activităţile organizaţiilor internaţionale; studierea dreptului în cadrul activităţii notariale şi colaborarea la lucrări în vederea armonizării acestora; studierea şi compilarea sistematică a legislaţiei referitoare la instituţia notariatului latin; difuzarea principiilor după care se conduce notariatul latin. La nivel internaţional a fost stabilit un şir de Principii fundamentale ale sistemului notarial latin[138]. Legislaţia Moldovei în vigoare doar parţial corespunde acestor principii. Obligaţia de a respecta aceste Principii a fost luată de Uniunea Notarilor a Republicii Moldova. Mai mult decât atât, indirect Curtea Constituţională a recunoscut forţa juridică obligatorie a acestor Principii în pct. 7 din Hotărârea Curţii Constituţionale a Republicii Moldova Privind controlul constituţionalităţii pentru modificarea şi completarea Legii cu privire la notariat[139]. Însă faţă de această poziţie a Curţii Constituţionale noi avem o atitudine critică, deoarece obligaţia a fost luată nu de către stat (Republica Moldova), dar de o organizaţie obştească – Uniunea Notarilor. Deci dispoziţiile Principiilor fundamentale nu cad sub acţiunea art. 8 din Constituţiei Republicii Moldova, care atribuie actelor internaţionale forţa juridică majoră în comparaţie cu actele normative interne; deci aceste Principii nu sunt obligatorii pentru aplicarea pe teritoriul Republicii Moldova. Însă totodată trebuie să menţionăm, că corespunderea notarului moldovean acestor principii reprezintă o condiţie importantă pentru un membru al UINL.

Profesia de notar este reglementată diferit în ţările care au la bază notariatul de tip latin, uneori îmbinând şi elemente ale sistemului anglo-saxon. Profesia de notar în cadrul ţărilor membre ale Uniunii Europene are la bază aceleaşi principii, însă fiecare stat are reglementările legislative specifice acelui stat, deşi statele Uniunii Europene promovează aceleaşi concepte şi idei[140]. De exemplu, în Marea Britanie, Danemarca şi Irlanda notariatul nu apare în complexitatea profesiei date, în Portugalia notariatul este exclusiv de stat[141].

În majoritatea statelor sistemului de tip latin funcţia de notar este incompatibilă cu oricare alte funcţii. Notarul în tradiţiile latine este o funcţie publică, el nu poate refuza îndeplinirea activităţii sale, cu excepţia cazurilor motivate[142]. În ţările sistemului latin notarul apare ca un mediator, ce apără interesele cetăţenilor în numele statului.

Pentru a respecta o logică în analiza evoluţiei sistemului notarial de tip latin, începem cu trimiterea la autorii Yaigre J. şi Pillepout J.F., care consideră că notariatul din Franţa a pus bazele notariatului latin. Multe ţări ca Spania, Italia, Quebec, inclusiv Republica Moldova, s-au inspirat din notariatul francez. În Franţa, anume notarul, prin exercitarea funcţiilor sale, garantează părţilor că obligaţiile contractuale corespund prevederilor legislaţiei în vigoare şi pot fi executate, apare în calitate de garant al securităţii juridice, dar şi în calitate de jurist, care ”umanizează” normele de drept, interpretează consimţământul părţilor, traducându-le în limbajul juridic. Notarul se află în punctul unde se intersectează dreptul şi omul, nefiind judecător, care soluţionează conflictele dintre

[138] Fundamental principles of the latin notarial system, approved by the General Meeting of member Chamber of Notaries of UINL, Rome, Italy, 2005. [on-line]: www.uinl.org. (vizitat la: 05.08.2011).

[139] Hotărârea Curţii Constituţionale a Republicii Moldova Privind controlul constituţionalităţii Legii nr. 944-XIV din 21 aprilie 2000 pentru modificarea şi completarea Legii cu privire la notariat nr. 23 din 26 aprilie 2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 52-54 din 17 mai 2001.

[140] Cărăuşan M. Brief Apology to the natioanal state in Europe. În: Acta Universitas Danubius: Juridica. 2009, nr. 1, p. 1 - 6, p. 4.

[141] Унгуряну Т. Председатель Союза Нотариусов. Что происходит с нотариатом. [on-line]: www.logos.press.md. (vizitat la: 20.04.2008).

[142] Katlijn Malfliet, Eric de Maeyer. Legal perspectives, the legal profession and human rights in Uzbekistan, Belgium: Published by Garant Publishers, Tiensesteenweg 83, 3010 Leuven (Belgium), p. 74.

părţi sau dintre alţi subiecţi de drept. Notarul previne eventualele conflicte dintre părţi prin acordarea consultaţiilor, elaborând contracte în conformitate cu normele legislaţiei în vigoare, asigurând securitatea relaţiilor sociale, acţionând în calitate de pacificator[143]. Notarului i se încredinţează funcţia de elaborare şi asigurare a dovezilor. Viaţa socială va fi imposibilă, dacă persoanele private nu vor putea asigura în orice moment valabilitatea şi puterea juridică a acordurilor lor.

În domeniul organizării instituţiei notariale a prezentat o valoare deosebită aportul savanţilor francezi Yaigre J., Pillebout J.F. prin lucrarea Droit professionnel notarial (Dreptul profesional notarial), în care au elaborat renumitul sistem notarial francez criticat de autorul Hugo Peres Montero, fapt ce nu ne împiedică să afirmăm cu siguranţă că notariatul din Republica Moldova are multe de învăţat de la acest sistem. În Franţa funcţia de notar este considerată ca fiind una dintre cele mai prestigioase profesii juridice. Conform legislaţiei franceze pentru a deveni notar aspirantul trebuie să treacă un stagiu de trei ani, care este împărţită în partea teoretică şi partea practică. Autorii acestei monografii au descris detaliat care sunt treptele necesare pe care trebuie să le parcurgă stagiarii pentru a deveni notar. Capitole separate au fost dedicate drepturilor şi obligaţiilor notarilor, răspunderii notarilor, precum şi rolul camerei notariale franceze.

Astfel, una din ţările europene cu sistem notarial de tip latin, care poate servi drept model pentru celelalte ţări cu sisteme notariale latine, este Franţa. Unele reglementări legislative notariale din Republica Moldova se aseamănă cu cele din Franţa. Calea spre funcţia de notar în Franţa este una dintre cele mai dificile dintre toate ţările sistemului notarial de tip latin. Se consideră că funcţia de notar este o profesie liberă, care necesită un grad de pregătire înalt atât la obţinerea licenţei pentru practicarea acestei activităţi, cât şi în timpul exercitării ei. Reieşind din aceste considerente, persoana care doreşte să devină notar în Franţa, trebuie să deţină o diplomă de studii superioare juridice. Candidatul la funcţia de notar are două posibilităţi de pregătire, *calea profesională* şi *calea universitară*. Fiecare include câte un stagiu de doi ani în cadrul biroului notarial. Perioada de doi ani de zile include nu doar practica în cadrul biroului notarial, ci şi efectuarea unei părţi a stagiului pe lângă un alt profesionist jurist (avocat, auditor), chiar şi în străinătate, dar nu mai mult de şase luni. Stagierea în străinătate este un avantaj deoarece include acumularea cunoştinţelor atât din ţară (în cazul dat din Franţa), cât şi, de exemplu stagierea pe lângă un „solicitor" (o categorie de avocaţi din Marea Britanie care pregătesc pentru barrister, o categorie de rang mai înalt, materialele de judecată), pe lângă un notar din Germania sau avocat din Spania, fapt ce aprofundează pregătirea notarială în domeniul notarial european[144].

În context revenind la legislaţia Franţei, menţionăm calea profesională presupune o pregătire cu frecvenţă completă. Acest tip de pregătire presupune o participare activă a studenţilor la activităţile de instruire, prin soluţionarea de cazuri practice. Reuşita la examenul final îi permite studentului să obţină "diploma de aptitudini pentru funcţia de notar". Studentul ulterior trebuie să parcurgă încă doi ani de stagiu în cadrul unui birou notarial. Sistemul notarial din Franţa presupune şi o ridicare a aptitudinilor profesionale prin urmarea unor cursuri organizate de centrul de pregătire profesională notarială la care este înregistrat. Pe parcursul primul an de stagiu "notarul stagiar" este obligat să participe la trei seminare a câte cinci zile fiecare, ce vor include dreptul imobiliar, dreptul familiei şi dreptul afacerilor. În anul următor participă la alte trei seminare despre gestiunea biroului, administrarea patrimoniului şi notariatul în relaţiile comunitare şi internaţionale. La sfârşitul cursurilor se face o testare în urma căreia se eliberează unui certificat de finalizare a stagiului de către aspirant la centrul de pregătire profesională. Acest certificat îi permite candidatului să obţină titlul de "notar asistent" şi să prezinte statului o cerere de numire ca notar[145]. Dacă revenim la Moldova în sistemul nostru universitar, în special în cadrul facultăţilor de drept ale universităţilor, ar fi un pas important introducerea titlului de Master în Notariat. Pe de altă parte facultăţile de drept ar putea pregăti viitorii notari, deoarece în cadrul acestora ca lectori, profesori activează notari cu o experienţă

[143] Yaigre J., Pillebout J. F. Droit professionnel notarial. Paris: LITEC, 2004, p. 10.

[144] Yaigre J., Pillebout J. F. op.cit., p. 46 – 47.

[145] Idem, p. 38.

bogată şi s-ar produce o schimbare esenţială în pregătirea continuă al viitorilor notari.

Un fenomen deosebit în sistemul notariatului îl prezintă Camerele notariale care au funcţii strict determinate de apărare şi de protejare a membrilor săi. Un exemplu elocvent în acest sens îl prezintă Canada**.** Pentru cercetarea noastră Canada a prezentat un interes dublu, deoarece sistemele ei federal este împărţit pe provincii, care au sisteme diferite. Astfel în provincia Quebec sistemul notarial este de tip latin, iar în restul Canadei de tip anglo-saxon. Un rol al colaborării prodigioase dintre camerele notariale din Quebec şi ale celui din România îl constituie manualul unde au fost incluse particularităţile sistemului notarial din Quebec şi România pentru anii 2002-2005, şi expuse în linii generale organizarea sistemului canadian notarial şi unele elemente ale sistemului român notarial[146]. În studiul nostru am analizat mai amplu atât sistemul notarial canadian cât şi sistemul notarial român venind cu o serie de propuneri.

Autorul Earl K. s-a pronunţat asupra statisticii notarilor în lucrarea The notarial system and its impact in Canadian Law, (Sistemul notarial şi impactul acestuia asupra legislaţiei canadiene), din Canada, importanţa camerelor notariale şi problemele sistemului notarial în Canada[147], sistemele diferite din Quebec şi celelalte regiuni fac ca persoanele ce migrează dintr-o regiune în alta să întâmpine obstacole la recunoaşterea actelor autentificate.

Astfel, în unele ţări, Camera notarială nu are funcţii de control, aceasta rămânând în subordinea Ministerului Justiţiei sau a altui organ de stat, având funcţia de apărare a notarilor în faţa acestor organe. În Republica Moldova notarul nu este apărat de nimeni, acesta producându-se şi în calitate de avocat când e vorba să-şi apere interesele sale!

Dacă e să ne referim la practica altor ţări, constatăm că aici prezenţa Camerei Notariale este un avantaj pentru notari. Un exemplu elocvent este Canada. Camera notarilor îl poate obliga pe notar la parcurgerea unui stagiu de perfecţionare, după trecerea unei perioade mai mari de doi ani de la obţinerea permisului de exerciţiu[148]. Camera notarială este responsabilă de promovarea politicilor instituţiei notariatului, elaborarea proiectelor de acte normative, administrarea fondului de asigurare a notarilor. Având un spectru larg de împuterniciri este de ajutor notarilor prin promovarea intereselor în adoptarea actelor normative, apărarea intereselor notarilor în faţa organelor de stat şi a clienţilor, organizarea de cursuri de perfecţionare ş.a.

Programul de pregătire profesională variază de la o ţară la alta fiind împărţit în diferite cicluri. Astfel, în Provincia Quebec (Canada) exista patru etape de pregătire notarială, şi anume: diplomă de ciclul I, diplomă de ciclul II în dreptul notarial, stagiul şi pregătirea continuă. La finele acestei pregătiri continue candidatul devine notar cu împuterniciri depline. Diplomele de prim ciclu în drept se obţine, după trei ani de studiu. Programele didactice variază de la o universitate la alta, însă la toate universităţile, anul se caracterizează printr-o concentrare puternică a cursurilor de drept civil. Programul de ciclul I în drept oferă o pregătire generală pentru toţi juriştii. Programul de diplomă notarială abordează o formare specializată, destinată viitorilor notari. Camerele notariale se înţeleg cu facultăţile de drept ale Universităţilor Laval, Montreal, Sherbooke, Ottawa şi McGill pentru pregătirea aspiranţilor în cadrul programul de ciclul II în domeniul notarial care durează 15 săptămâni. În unele universităţi partea specială a cursurilor diplomei de ciclul II în drept notarial oferă studentului posibilitatea de a alege de la unu până la patru cursuri din alt program de studii superioare de ciclul II. De exemplu, Facultatea de Drept a Universităţii din Sherbooke procedează altfel. Cursurile speciale au fost elaborate numai pentru viitorii notari. Astfel, candidatul programului de ciclul II în drept notarial este obligat să urmeze cursurile de: Contracte complexe în dreptul societăţilor comerciale; Societăţi II: finanţare şi reorganizare; Drept preventiv II: gestiunea diferendelor[149].

Prin urmare, candidatul este pregătit de către notari, profesori universitari de carieră şi/sau altor practicieni cu experienţă. După finisarea ciclului I şi II, candidatul urmează un stagiu în cadrul unui birou, care include următoarele: *activitatea în mediul de lucru*, adică presupune munca în cadrul unui birou notarial

[146] Profesia de notar în Quebec. Program Canada-România 2002-2005. Chambre des notaires du Quebec, 2003, p. 111.

[147] Kimmel Earl, The notarial system and its impact in Canadian Law, University of Otawa Press, 1984, p. 113.

148 Profesia de notar în Quebec, op.cit., p. 111.

[149] Profesia de notar în Quebec, op.cit., p. 110.

supravegheată de către un „îndrumător de stagiu", de un notar cu o experienţă de muncă de minimum cinci ani. În final, stagiarul trebuie să fie capabil să identifice nevoile unui client şi implicaţiile juridice ale acestora, să caute şi să analizeze soluţiile posibile, s-o aleagă pe cea mai potrivită. Obţinerea diplomei de drept notarial şi promovarea stagiului îl îndreptăţesc pe stagiar să solicite Camerei Notarilor din Quebec (Canada) eliberarea unui permis de exercitare a profesiei şi să depună jurământul. În afara plăţii taxei de eliberare a permisului, stagiarul trebuie să completeze un formular, în care va indica adresa sediului ales şi pe care îl va semna cu semnătura sa oficială. Camera notarilor îl poate obliga la parcurgerea unui stagiu de perfecţionare pe candidatul care începe să profeseze efectiv după trecerea unei perioade mai mari de doi ani de la obţinerea permisului de exerciţiu sau la promovarea stagiului[150].

Considerăm că exemplul legislaţiei Quebecului merită să fie analizat şi în limitele posibilului să fie implementat în sistemul notarial al Republicii Moldova. În ţara noastră candidaţii, fiind selectaţi la început, efectuează un stagiu impunător fiind testaţi şi instruiţi continuu. Nu putem califica drept ineficient sistemul notarial din Republica Moldova, dar, cu siguranţă, nu are stabilitatea şi garanţia oferită stagiarului notar în sistemul notarial Quebec.

Am relatat prevederile legislaţiei Republicii Moldova, Franţa şi Canada referitor la admiterea candidaţilor în funcţia de notar. Pentru a dezvălui aspectele pozitive şi pe cele negative ale legislaţiei noastre în vigoare, considerăm binevenită prezentarea acestora în legislaţia altor state.

O practică mai bogată o atestăm în Quebec, Canada conform art. 1 din Regulamentul subscrierii la Fondul de asigurare pentru răspundere profesională al Camerei Notariale din Quebec: "Orice notar este obligat să subscrie la Fondul de asigurare al Camerei Notariale din Quebec". Fondul are cinci clase asigurări, notate cu litere (A, B, C, D şi E): primul fond A este destinat notarilor ce nu intră în categoria B şi C, iar în categoria B sunt incluse persoanele care activează pentru Guvernul Quebecului şi organizaţiile municipale ale Quebecului, clasa C din Fond este destinată notarilor care nu exercită nici o activitate profesională cu titlu de notar sau care nu îndeplineşte nici un act sau serviciu profesional, în baza căruia răspunderea sa profesională ar putea fi angajată, iar clasele D şi E sunt menite pentru foştii membri ai Fondului[151].

Analizând drepturile şi obligaţiile notarului, am constatat pe cât de amplu este spectrul de raporturi juridice prezente. Acest fapt este foarte benefic pentru circuitul civil, deoarece notarul reprezintă acel filtru care previne apariţia litigiilor dintre părţi şi care prezintă o probă în proces.

Nimeni nu este garantat de comiterea erorilor în lucrul efectuat. Doar persoanele care nu fac nimic nu comit greşeli, însă pentru fiecare faptă care aduce prejudicii clienţilor, survine răspunderea

Şi în Franţa problema răspunderii patrimoniale a notarului public este una dintre cele mai delicate, unii autori pronunţându-se în favoarea tezei potrivit căreia această răspundere are un caracter delictual, iar alţii optează pentru răspunderea contractuală bazată pe regulile de mandat. A fost susţinută şi teza potrivit căreia ne aflăm în prezenţa unei răspunderi bazate pe risc. Jurisprudenţa franceză a oscilat în adoptarea unei soluţii categorice[152]. Autorul francez Jean Luc Aubert, a caracterizat răspunderea notarului sub aspect civil. Astfel, autorul pune în discuţie problema calificării răspunderii civile a notarului în funcţie de prejudiciul pe care l-a cauzat. În felul acesta autorul pune problema răspunderii civile contractuale a notarului luând în considerare raporturile juridice dintre notar şi clienţii săi, sau răspunderea civilă delictuală, ca temei fiind prejudiciul cauzat de actele notarului[153]. Ambiguitatea acestei probleme se manifestă în faptul că raportul între notar şi client, are un caracter delictual, deoarece în Franţa notarul este considerat funcţionar public, iar pe de altă parte unii autori din Franţa printre care Jeanne de Poulpiquet, consideră notarul drept mandatar, care reprezintă interesele mandantului autentificând actele acestuia[154]. Acest studiu este foarte important pentru cercetarea noastră, deoarece, în funcţie de statutul

[150] Idem, p. 111.

[151] Profesia de notar în Quebec, op.cit., p. 150.

[152] J. Yaigre, J.F. Pillebout, op.cit., p. 150 - 152.

[153] Jean – Luc Aubert. La responsabilité civile des notaires. Paris: Defrénois, 1974, p. 29.

[154] Jeanne de Poulpiquet. La responsabilité civile et disciplinaire des notaires. Paris: Edition Dalloz, 1974, p. 13.

notarului, îi va fi aplicată răspunderea respectivă – disciplinară, penală, administrativă sau civilă. În context Jeanne de Poulpiquet s-a referit şi la răspunderea penală, civilă şi disciplinară a notarilor[155].

Sistemul notarial latin nu poate fi analizat ca instituţie notarial fără a urmări istoria acestuia într-o ţară concretă în care el îşi are rădăcinile până în zilele noastre, una din aceste ţări este Germania. Autorul Howard D. Fisher, în lucrarea sa The German Legal System, Legal language (Sistemul legal german, limbajul juridic), a descris pe scurt activităţile juridice, inclusiv ale notarului din Germania[156]. Autorul german Рольф Книпер (Rolf Knieper) a cercetat notariatul sub aspect economic, aspect inedit în literatura din domeniu. În lucrarea sa intitulată "Экономический анализ нотариата"[157] (Analiza notariatului din punct de vedere economic), a descris importanţa instituţiei notariatului pentru economia ţării şi pentru stabilitatea circuitului civil. Desigur, nu a fost lăsată în umbră nici organizarea notariatului care influenţează activitatea notarului.

Referitor la sistemul notarial latin, se pronunţă Давтян А.Г. Гражданское процессуальное право Германии[158] (Davtean A.G., Dreptul procesual civil al Germaniei); doar tangenţial abordează subiectul enunţat referindu-se mai mult la importanţa notarului, la autentificarea unor documente şi la statutul notarului în Germania.

În Germania practica e cu totul diferită. Aici notariatul se consideră ca un „business de familie", fiind transmis din generaţie în generaţie, de la un notar la altul, astfel documentele se păstrează în arhiva notarială al fiecărui birou notarial câteva zeci de ani. Considerăm oportună şi importantă instituirea arhivei în cadrul birourilor notarilor, mai ales în cazul când Regulamentul va permite ca notarii să Ţină arhiva în comun la doi trei notari prin asocierea acestora, ei vor beneficia de spaţiu suficient pentru arhivă.

Una dintre ţările europene cu o istorie bogată în notariat este Germania, sistemul notarial al căreia a servit ca model pentru multe ţări, inclusiv pentru Republica Moldova. În Germania Camera notarială Federală are sediul în Koeln, iar camerele notariale teritoriale, care sânt 21 la număr, sânt repartizate conform diviziunii administrativ-teritoriale. În camerele notariale sânt înregistraţi cca 9000 de notari[159]. Camerele notariale stabilesc politicile principale, noile concepţii, reprezintă interesele notarilor.

Funcţia principală a unui notar constă în contractarea acordurilor în diferite domenii specializate ca: dreptul de proprietate, înregistrarea mijloacelor de transport, succesiunea, dreptul familial, dreptul afacerilor. Activitatea notarială este foarte importantă în viaţa cotidiană, astfel, în conformitate cu art. 311 (b) din Codul civil al Germaniei[160], toate tranzacţiile cu mijloacele de transport şi imobilele urmează a fi autentificate obligatoriu de către notar. După adoptarea Regulamentului Imperial cu privire la Notar, în 1937 şi Ordinului Federal al Notarilor din 24.02.1961[161], au fost stabilite trei tipuri de notari:

a) *exclusiv notari* – Nur notare[162] există în landurile Bavaria, Rheinland-Pfalz, Nordrhein-Westfalen în Düsseldorf, (cu anumite excepţii), precum şi în oraşul Stuttgart, Hamburg şi Saarland. *Nur notare* nu are dreptul de a practica altă activitate decât notarială. Mai mult decât atât, notarul trebuie să susţină al doilea examen de stat. Iniţial, el efectuează stagierea la un notar, pe o perioadă de trei ani, în cadrul căreia candidatul acumulează cunoştinţe teoretice şi practice, care îi permit ulterior să-şi deschidă oficiu propriu, în funcţie de vacanţele din landuri.

---

[155] Jeanne de Poulpiquet. Responsabilité des notariés, civile, disciplinaire, pénale. Paris: Edition Dalloz, 2003. 430 p.

156 Howard D. Fisher, The German Legal System, Legal language, United Kington: Third Edition, Cavendish publishing Limited, 2002, p. 217.

[157] Книпер Р. Экономический анализ нотариата. BNotK, 2010. 114 p.

[158] Давтян А.Г. Гражданское процессуальное право Германии. Москва: Городец, 2002, с. 245.

[159] Нотариусы и их организация, Информация Федеральной нотариальной палаты, 2009. [on-line]: www.bnotk.de. (vizitat la: 01.12.2010).

[160] Codul civil al Germaniei din 18 august 1896, în versiunea promulgată la 02.01.2002 (Legea Federală Monitorul Oficial [Bundesgesetzblatt) I, p. 42, 2909; 2003 I, p.738), modificat ultima dată prin articolul 2 alin. 16 din statutul din 19 februarie 2007 (Monitorul Oficial Legea federală [Bundesgesetzblatt] I, p. 122 Civil Code in the version promulgated on 2 january 2002 (Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt]) I, p. 42, 2009, 2003, I, p. 738), last amended by Article 2 (16) of the statute of 19 February 2007 (Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt] I, p. 122.

[161] Howard D. Fisher, op.cit., p. 217.

[162] Jean Vincent, Serge Guinchard, Gabriel Montaghies, André Varinard. La justice et ses institutions. 4e Edition. France: édit.: Dalloz, 1996, p. 1789.

b) *avocaţii notari* – Anwalt notare[163], o altă categorie care reprezintă o îmbinare dual între profesia de avocat şi cea de notar. *Anwalt notare* activează în principiu ca reprezentanţi a două profesii separate, însă ei se implică mai mult proiectarea şi autentificarea documentelor, şi acordarea consultaţiilor juridice. *Anwalt notare* există şi în Austria sau în localităţile unde influenţa Austriei este simţită, şi anume: Berlin, Bremen, Hessen, Niedersachsen, Nordrhein-Westfalen, şi Schleswig-Holstein, adiţional câţiva *Anwalt notare* sunt numiţi în landul Oberlandesgericht, Stuttgart. Odată ce funcţia de avocat poate fi cumulată cu funcţia de notar, această posibilitate va dura atâta timp, cât persoana va activa în funcţia de avocat.

c) *notarii ca funcţionari ai statului* - *amtsnotar* sau *bezirksnotar*[164]. Aceste persoane există doar în jurisdicţia Curţilor de Apel regionale ale landurilor regiunii Baden-Württemberg. În landul Oberlandesgerichte din Karlsrune, *amtsnotarul* se ocupă nemijlocit de înregistrarea pământului, succesiunea, şi licitaţia bunurilor. Acest tip de persoană oficială este unicul în anumite landuri funcţionar public sau ofiţer public, care are o pregătire profesională de cinci ani în conformitate cu prevederile ordinului emis de Ministerul Justiţiei al Baden-Württemberg, cu condiţia prealabilă de a trece instrucţiunea şi examinarea pentru cariera acestui tip de notar. Înainte de a fi inclus în acest curs de instruire, candidatul trebuie să demonstreze abilităţi de posedare a studiilor necesare. Cursul de instruire este compus din două etape: proba teoretică şi proba practică. Uneori *bezirksnotar* este privit la un nivel mai inferior decât *nur notare* deoarece nu trebuie să treacă al doilea examen de licenţă.

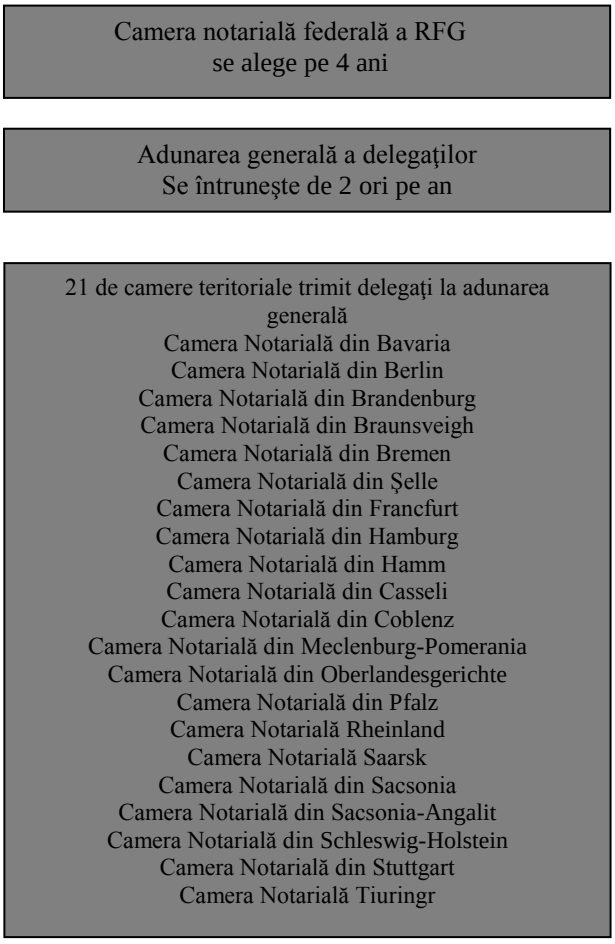
Similar Franţei, unde există Instituţii ce se ocupă de pregătirea profesională a notarilor şi ridicarea calificării notarilor, în Germania există Institutul Notarial German care şi-a început activitatea în anul 1993[165]. Serviciile acestuia sunt puse la dispoziţia tuturor notarilor din Camerele Regionale. Activitatea institutului este axată pe studiul ştiinţelor juridice complexe. Scopul institutului este să pună la dispoziţia notarilor interesaţi soluţii bine documentate pentru situaţiile controversate care pot să apară în practica notarială. Un loc aparte în preocupările institutului îl ocupă cercetările efectuate în domeniul dreptului comparat. Finanţarea activităţii institutului se face pe baza cotizaţiilor plătite de Camerele Regionale, în funcţie de numărul de notari membri. Pentru cotizaţia plătita, notarii primesc o revistă anuală şi pot solicita consultaţii ori de câte ori consideră necesar. Institutul cuprinde 5 secţii de studii: drept imobiliar; dreptul societăţilor; drept internaţional privat; drept succesoral; probleme juridice ale reunificării Germaniei. Institutul dispune de asemenea de o bibliotecă de specialitate cu un important fond de carte juridică germană şi străină, având preocupări serioase în domeniul informatizării profesiei notariale, prin organizarea si administrarea unei reţele proprii tip Intranet. Mai mult, prin intermediul societăţii proprii, Notar Net-ul, se încearcă informatizarea pe scară largă a activităţii notariale, introducerea noilor tehnologii de lucru, semnăturii electronice, a certificării si autentificării electronice. Potrivit opiniei specialiştilor din Institut, procesul informatizării generale este un fenomen aflat în plină desfăşurare atât în Germania, cât şi în plan european, acesta neputând fi ignorat de notari. În acest sens, în anumite zone ale Germaniei, s-au obţinut rezultate concrete, ca de exemplu cazul informatizării publicităţii imobiliare (cartea funciara) în Bavaria, birourile notariale din tot landul operând prin mijloace electronice lucrări specifice.

Este indiscutabil faptul că în Republica Moldova ar fi oportună crearea unei astfel de instituţii care s-ar ocupa nemijlocit de ridicarea calificării notarilor, lucru stipulat de lege. În practica notarială Ministerul Justiţiei al Republicii Moldova se ocupă de pregătirea notarilor, însă ar fi mult mai benefic de implementat exemplul practic al Franţei şi Germaniei. Credem că în Republica Moldova formarea unui astfel de Institutului de Cercetări Notariale al Republicii Moldova, cu atribuţii de cercetări şi asistenţă metodico-practică pentru comunitatea notarilor.

[163] Idem, p. 1789.

[164] Germany, amtsnotar, Bezirknotar. [on-line]: http://elixir.bham.ac.uk/Country%20information/Germany/Notare/ Germany_Amtsnotar_Bezirknotar_g27.htm. (vizitat 05.08.2011).

[165] Institutul Naţional din Germania. [on-line]: www.bnotk.de. (vizitat la: 13.04.2010).

O ţară al cărei sistem de drept cumulează elemente din sistemele de drept ale dreptului: roman, francez, german, elveţian şi englez, şi care prezintă un interes vădit pentru studiul nostru este Olanda. Învăţământul juridic superior în Olanda durează patru ani şi se finisează cu obţinerea diplomei de master. Însă această nu presupune că persoana care deţine diploma de *magistru în drept* are deplinătatea împuternicirilor legale de a practica activitatea de notar. Comparativ cu notariatul din Moldova, Rusia, Ucraina, România, în cadrul căruia persoana este obligată să efectueze un stagiu de un an, în unele cazuri o jumătate de an, într-un birou notarial, în Olanda candidatul trebuie să facă stagierea timp de trei ani în calitate de ajutor de notar. În această perioadă aspirantul este obligat să frecventeze cursuri practice de drept notarial, similar pregătirii notarilor din Franţa. După aceasta el susţine un examen de calificare, numit *doctoraal*. În majoritatea universităţilor din Olanda există nu numai cursuri specializate de drept notarial, dar şi secţii, departamente, care se ocupă de pregătirea calificată a cadrelor ce doresc să cuprindă această profesie. Credem că această experienţă merită implementarea în facultăţile de drept ale Republicii Moldova, ceea ce ar ridica nivelul pregătirii şi calificării candidaţilor la funcţia de notar. Susţinerea examenului de *doctoraal* nu garantează încadrarea imediată în profesia de notar. În Olanda există o limită de o mie de notari, fapt ce face uneori notarii să aştepte câţiva ani până când vor putea practica activitate de notar. O altă particularitate specifică tradiţională este numirea notarilor de către Regină conform Legii cu privire la notariat din 1842 a Olandei. Spre deosebire de notarii din ţările dreptului romano-germanic notarii din Olanda au o putere mai mare în calitate de *funcţionari juridici*. Ca şi în alte ţări cu sistem de drept romano-germanic, în Olanda notarii deţin monopolul asupra contractele cu bunurile imobile, contractele cu participarea persoanelor juridice şi contractele matrimoniale. În ţară activează Asociaţia Notarilor din Olanda, care joacă un rol primordial în apărarea drepturilor notarilor.

În concluzie putem menţiona că instituţia notariatului a suferit schimbări mari pe parcursul anilor. Chiar şi în prezent suferă schimbări, deoarece, fiind un garant al apărării intereselor cetăţenilor trebuie să se conformeze necesităţilor cotidiene ale cetăţenilor. Odată cu dezvoltarea progresului tehnico-ştiinţific este nevoie de introdus noţiunea de **netnotar** care presupune o adaptare la tehnicile şi introducerea semnăturii digitale, globalizarea ce se extinde cu paşi rapizi impune modificare, deschiderea hotarelor, circuitul liber peste hotarele ţării, precum şi posibilitatea de a practica profesia de notar în alte ţări cu sistemul similar de drept sau chiar într-un sistem totalmente diferit.

Aşadar după cum am vorbit şi în alte capitole, organizarea instituţiei notariatului în mare parte în ţările sistemului de drept romano-germanic este similară:

1. Sunt prevăzute condiţii riguroase pentru admiterea la profesia de notar, aceste condiţii sunt treptat impuse şi în ţările în curs de dezvoltare ca: Republica Moldova, Ucraina, Bielorusia ş.a.;

2. Profesia de notar are un caracter dublu: liberal şi public; prin atribuţiile delegate notarilor din sistemul de drept latin, statul urmăreşte o mai bună administrare a justiţiei, fiind o prerogativă ce-i este recunoscută în mod absolut şi, dincolo de orice ingerinţe, aceea de a-şi organiza în mod liber activităţile, menite să asigure respectarea

legii. Statul decide căror entităţi va delega realizarea activităţilor de autoritate publică, iar delegarea nu modifică caracterul acestora de participare directă şi specifică la exerciţiul autorităţii publice.

3. Organul de supraveghere este Ministerul Justiţiei iar de apărare sunt Camerele notariale, care au o istorie bogată şi care până în prezent sunt pilonul de bază în apărarea drepturilor notarilor, ar fi binevenit să fie creată şi la noi Camera notarială;

4. În ajutorul notarilor a fost creat Institutul notarial german care se ocupă nemijlocit de cercetări în domeniul notariatului la cererea notarilor, un institut similar există şi în Franţa, credem că sistemul notarial din Republica Moldova ar beneficia de un astfel de institut notarial iar notarilor le-ar fi fost uşurată munca.

5. Un caracter specific notariatului latin este stabilitatea legislativă, în Olanda, Italia, Germania şi Franţa legislaţia notarială datează încă de la sfârşitul sec. XIX mijlocul sec. XX suferind unele modificări, pe când în Republica Moldova legislaţia notarială suferă permanent modificări.

Bibliografie:

1. Cărăuşan M. Brief Apology to the natioanal state in Europe. În: Acta Universitas Danubius: Juridica. 2009, nr. 1, p. 1 - 6.

2. Civil Code in the version promulgated on 2 january 2002 (Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt]) I, p. 42, 2009, 2003, I, p. 738), last amended by Article 2 (16) of the statute of 19 February 2007 (Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt] I, p. 122.

3. Fundamental principles of the Latin notarial system, approved by the General Meeting of member Chamber of Notaries of UINL, Rome, Italy, 2005. [on-line]: www.uinl.org. (vizitat la: 05.08.2011).

4. Germany, amtsnotar, Bezirknotar. [on-line]: http://elixir.bham.ac.uk/Country%20information /Germany/Notare/ Germany_Amtsnotar_Bezirknotar_g27.htm.(vizitat la: 05.08.2011).

5. Hotărârea Curţii Constituţionale a Republicii Moldova Privind controlul constituţionalităţii Legii nr. 944-XIV din 21 aprilie 2000 pentru modificarea şi completarea Legii cu privire la notariat nr. 23 din 26 aprilie 2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 52-54 din 17 mai 2001.

6. Howard D. Fisher. The German Legal System, Legal language. Third Edition. United Kington: Cavendish publishing Limited, 2009. 344 p.

7. Institutul Naţional din Germania. [on-line]: www.bnotk.de.(vizitat la: 13.04.2010).

8. Jean – Luc Aubert. La responsabilité civile des notaires. Paris: Déferions, 2002. 163 p.

9. Jeanne de Poulpiquet, Reponsabilité des notaries, civile, disciplinaire, pénale. Paris: Edition Dalloz, 2003. 430 p.

10. Katlijn Malfliet, Eric de Maeyer. Legal perspectives, the legal profession and human rights in Uzbekistan. Belgium: Published by Garant Publishers, Tiensesteenweg 83, 3010 Leuven (Belgium), 1999. 325 p.

11. Kimmel E. The notarial system and its impact in Canadian Law. Canada, Ottawa: University of Ottawa Press, 1984. 419 p.

12. Poulpiquet J. La responsabilité civile et disciplinaire des notaires. Paris: 1974. 474 p.

13. Profesia de notar în Quebec. Program Canada-România 2002-2005. Chambre des notaires du Québec, 2003. 250 p.

14. Statutes of the UINL approved by the General Meeting of member Chambers of Notaries in Madrid on 2nd October 2007. [on-line]: www.uinl.net. (vizitat la: 05.08.2011).

15. Vincent J. [et al]. La justice et ses institutions, 4e Edition. France: édit. Dalloz, 1996. 1790 p.

16. Yaigre J. … [et al]. Droit professionnel notarial. Paris: LITEC, 2004. 224 p.

17. Давтян А.Г. Гражданское процессуальное право Германии. Москва: Изд. Городец, 2002. 320 с.

18. Книпер Р. Экономический анализ нотариата. BNotK. 2010. 114 p.

19. Нотариусы и их организация, Информация Федеральной нотариальной палаты, 2009. [on-line]: www.bnotk.de. (vizitat la: 01.12.2010).

20. Унгуряну Т. Председатель Союза Нотариусов. Что происходит с нотариатом. [on-line]: www.logos.press.md. (vizitat la: 20.04.2008).

Copyright©Aliona CARA-RUSNAC, 2011.